

УДК 347.211:061.1ЄС

Бояр А.О., магістр економіки Університету Аляски у Фербенксі (США), канд. геогр. наук, старший викладач кафедри міжнародної інформації Волинського державного університету імені Лесі Українки

ЄДИНА ПОЛІТИКА ЄС У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ПЕРЕДУМОВИ, ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ, ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

*Робота виконана на кафедрі міжнародної інформації
Волинського державного університету імені Лесі
Українки*

Розглядаються правові, економічні, історичні, організаційні аспекти формування єдиної системи охорони інтелектуальної власності у Європейському Союзі. Європейську політику в сфері охорони прав інтелектуальної власності пропонується поділяти на два напрямки: внутрішній вектор і зовнішній вектор. У статті аналізуються ці два вектори та виділяються пріоритетні напрями єдиної європейської політики у сфері інтелектуальної власності на майбутнє.

Ключові слова: інтелектуальна власність, Європейський Союз, промислова власність, авторське право і суміжні права.

Boyar A. O. Common Intellectual Property Rights Protection Policy of the EU: Preconditions, System Formation, Problems and Perspectives.

Legislative, economic, historical, organizational and other aspects of development of common intellectual property rights protection system in the European Union are considered. It is offered to divide the European intellectual property rights protection policy into two main directions: internal vector and external vector. These two vectors are analyzed in the article and prospects of the system development are pointed out.

Key Words: intellectual property, European Union, industrial property, copyright and neighboring rights, protection of intellectual property rights.

Інтеграція України до європейських і євроатлантичних структур є одним з пріоритетних стратегічних напрямів зовнішньої політики нашої держави на сучасному етапі. Це безумовно генерує суспільний інтерес та попит на нові категорії інформації і, в першу чергу, синтезованої та обґрунтованої на належному науковому рівні. Поряд з достатньо вивченими і обговорюваними в працях українських науковців, політологів, журналістів тематиками європейського сьогодення важливого прикладного значення набувають дослідження у сферах інновацій, інформаційної безпеки, передачі нових технологій у контексті більш ширшої категорії – охорони інтелектуальної власності.

Питання охорони інтелектуальної власності у країнах Європейського Співтовариства українськими авторами спеціалізовано не досліджувалися. Фрагментарно аспекти зазначеної тематики фігурують у публікаціях Цибульова П. М., Бондаренко С. В., Жарова В. О., Святоцького О. Д., Підпригори О. А. та інших як частини ширших за тематичним охопленням праць. Першим і, поки, єдиним україномовним виданням, присвяченим окремим сторонам права інтелектуальної власності ЄС, став навчальний посібник іноземного автора Скордамальї В. [4]. Тому, завданням даної статті є розкрити основні риси єдиної системи охорони прав інтелектуальної власності у ЄС, а саме її історичний базис, нормативно-правову компонентну (об'єкти права) та інституційну структури, а також перспективи подальшого розвитку.

Інтелектуальна власність трактується як право особи на результати інтелектуальної, творчої діяльності. *Еволюція права інтелектуальної власності в Європі* має давню історію і

бере свій початок ще з перших десятиліть XIV століття. Країнами, де вперше в світі звернули увагу на необхідність охорони прав авторів, винахідників, творців і раціоналізаторів та економічну значущість такої охорони були Великобританія, Франція, Німеччина в період розвитку мануфактури.

Першими прецедентами врегулювання правовідносин в сфері промислової власності стали “Справа виробників сукна з Іпсвіча”, Статут про монополії прийняті в першій половині XVII ст. в Англії [6]. Розвиток авторського права розпочинається з винаходу друкарського верстата у XV ст. Першим законом про авторське право (копірайт), який частково замінив систему королівських дозволів і привілеїв, став статут королеви Анни, прийнятий парламентом Англії 1709 р. [1]. Згідно перших англійських законодавчих актів виключні права винахідників і авторів охоронялись протягом короткого періоду (до 14 років). У французькому законодавстві в сфері авторського права і суміжних прав, що почало формуватись у кінці XVIII ст., права вперше почали охоронятись протягом усього життя автора. У філософсько-правових засадах інтелектуальної власності у Німеччині зародилась концепція немайнових особистих прав громадян, яка в подальшому справила великий вплив на розвиток права інтелектуальної власності на континентальній Європі.

Загалом існують певні відмінності у системах охорони прав інтелектуальної власності серед європейських країн, обумовлені в першу чергу історико-культурними особливостями їх розвитку. Зокрема, можна виділити англійську і континентально-європейську системи права. До першої відносяться країни Британської Співдружності та США, у яких права носили виключно економічний характер і надавались владою як привілеї (феодалний підхід). До другої групи відносяться країни континентальної Західної Європи. Тут право інтелектуальної власності розвивалось як право власності на рухоме й нерухоме майно і робиться наголос на абсолютній природі права. Крім того, системи континентальної Європи акцентують більше уваги на немайнових особистих правах. Але на сучасному етапі такий поділ систем права набирає все більш умовного теоретичного характеру.

Перші спроби міжнародної координації і кооперації в сфері охорони інтелектуальної власності також мали місце у Європі. Саме європейські країни ініціювали починаючи з кінця XIX ст. створення цілого ряду міжнародних угод у цій сфері. Найдавніші з них: Паризька конвенція про охорону промислової власності (1883 р.), Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів (1886 р.), Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків (1891 р.); важливе значення мають також Римська конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення (1961 р.), Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) підписана у Стокгольмі у 1967 р. (з 1974 р. ВОІВ – спеціалізована організація ООН). Саме ВОІВ на сучасному етапі здійснює адміністрування міжнародних угод та координує систему охорони прав інтелектуальної власності у світі.

Сучасна політика Євросоюзу в сфері інтелектуальної власності носить два чітких векторних спрямування. По-перше, це внутрішній вектор, який передбачає створення єдиної гармонізованої системи охорони прав інтелектуальної власності в межах самого ЄС. Досягнення цієї мети розглядається як один з важливих кроків на шляху до завершення формування єдиного ринку, підвищення динамізму, гнучкості економіки ЄС, оптимізації конкурентного середовища. Створення єдиної європейської системи охорони об'єктів права інтелектуальної власності дає змогу підвищити конкурентноспроможність і привабливість європейської економіки у світі, забезпечує безпеку і захист творчої діяльності громадян на теренах усього Євросоюзу, дає поштовх розвитку інноваційної діяльності та створює привабливий клімат для інвестування в Європу.

По-друге, це зовнішній вектор, який полягає у прагненні ЄС стимулювати створення ефективних систем охорони інтелектуальної власності в третіх країнах, сприяти розвитку міжнародного співробітництва у цій сфері. У рамках цього вектору знаходять відображення такі інтереси Євросоюзу як намагання забезпечити європейським компаніям охорону їх інновацій за кордоном, ефективніше боротись з імпортом до ЄС неліцензованої продукції,

розширити ринки збуту, стимулювати міжнародну торгівлю та транскордонні інвестиційні проекти [3].

Відносно першого напрямку слід відмітити, що охорона прав інтелектуальної власності у ЄС все більше набуває рис *єдиної сформованої системи*, для якої характерні наявність координаційних структур, впорядкованих елементів системи у вигляді чітко визначених об'єктів та суб'єктів, домінування внутрішніх взаємозв'язків над зовнішніми (формування єдиного внутрішнього ринку та єдиної політики ЄС) тощо.

Правову основу єдиної внутрішньої і зовнішньої політики ЄС, в тому числі і у сфері інтелектуальної власності, складають договори, підписані країнами-членами Співтовариства на протязі майже п'ятдесятирічної історії його розвитку. Римський договір 1957 р. (далі – Договір) містить дві статті: ст. 222 і ст. 36, які торкаються питань політики в сфері інтелектуальної власності. Під час багаторазових переглядів Договору (Єдиний Європейський Акт, Маастрихтський договір, Амстердамський договір, Ніццький договір) і навіть у договорі 2004 р., що встановлює Конституцію ЄС, змінилась лише нумерація цих статей але їх суть залишилась незмінною [4]. Розвивалось лише трактування цих статей Європейським Судом і на сьогоднішній день воно зводиться до того, що питання інтелектуальної власності залишаються у національній компетенції, але законодавство країн-членів може піддаватись гармонізації через прийняття на рівні Співтовариства заходів, необхідних для забезпечення нормального функціонування внутрішнього ринку.

Залишається також можливим формувати єдині для усього Співтовариства законодавчі акти про інтелектуальну власність. Цьому, зокрема, сприяє незмінна і до нині ст. 308 Договору, яка передбачає: “Якщо під час функціонування спільного ринку виникає потреба у діях з боку Співтовариства з метою досягнення однієї з цілей Співтовариства, і якщо цей Договір не надає для цього необхідних повноважень, Рада, на підставі одноголосно прийнятого рішення, за пропозицією від Комісії та після консультацій з Європейським Парламентом, вживає відповідних заходів”. Згідно цієї статті, були прийняті Директиви Ради та Парламенту щодо гармонізації законодавства про торгові марки (1988 р.) і промислові зразки (1998 р.) та, починаючи з 1993 р., Радою були прийняті Регуляції щодо торгових марок, сортів рослин та промислових зразків ЄС. Триває робота по впровадженню єдиного патенту ЄС.

Отже, повноваження та відповідальність за формування єдиної політики ЄС, в тому числі у сфері інтелектуальної власності, розділяють між собою основні законодавчі, виконавчі та судові *органи Співтовариства*: Європейський Парламент, Рада Міністрів ЄС, Європейська Комісія та Європейський Суд.

Функції Комісії полягають у підготовці та впровадженні в дію усієї нормативно-правової процедурної документації (вторинне законодавство) щодо охорони прав інтелектуальної власності з метою створення сприятливих умов для розвитку єдиного ринку ЄС. Безпосередньо ці функції виконує Головне управління Європейської Комісії з питань внутрішнього ринку, очолюване Комісаром. На основі підготовлених Комісією рекомендацій та власної ініціативи Європарламент та Рада ухвалюють рішення у формі Директив, Регуляцій, Інструкцій тощо; ратифікують міжнародні договори. Європейський Суд вирішує спірні питання, що можуть виникати в процесі прийняття рішень, та виступає вищою інстанцією у процесі врегулювання правовідносин між суб'єктами права.

Крім того, існують такі спеціалізовані організації як Європейська патентна організація (European Patent Organization) та Управління гармонізації внутрішнього ринку (Office of the Harmonization in the Internal Market). *Європейська патентна організація (ЄПО)* (штаб-квартира у Мюнхені, Німеччина) є незалежною від ЄС та інших регіональних і міжнародних структур. Вона забезпечує заявнику видачу єдиного патенту на винахід (європейський патент), за яким його права охороняються в одній, кількох або усіх країнах-учасницях Європейської патентної конвенції (ЄПК) відповідно до вказаного у заявці переліку. Причому видача охоронного документу відбувається в рамках єдиної процедури і на підставі однієї поданої заявки. Такий патент має такий самий статус і підлягає такому ж регулюванню, що й

національний патент країни-учасниці ЄПК (ст. 2(2)). Станом на 31 грудня 2005 р. ЄПК об'єднує 30 країн-учасниць, серед яких 23 країни-члени ЄС (усі, крім Мальти і Латвії), а також Болгарія, Ісландія, Ліхтенштейн, Монако, Норвегія, Швейцарія і Туреччина. ЄПО складається з виконавчого органу – Європейського патентного відомства і адміністративного органу – Адміністративної Ради.

Управління гармонізації внутрішнього ринку (далі – Управління) було створене відповідно до Регуляції Ради ЄС щодо торгової марки Співтовариства від 23 грудня 1993 р. Офіс Управління розташований у м. Аліканте в Іспанії. При Управлінні створено два колегіальних органи, до яких входять представники країн-членів ЄС та Комісії: Адміністративна Рада і Бюджетний комітет. Управління не є структурним підрозділом виконавчого органу ЄС але діє в рамках законодавчих актів, прийнятих Радою і Парламентом ЄС, та відповідно до нормативно-правових актів, прийнятих Комісією в межах її компетенцій. Тому, діяльність Управління здійснюється під адміністративно-правовим впливом інституцій ЄС.

Об'єкти права інтелектуальної власності Співтовариства можна розділити на три групи: 1) об'єкти промислової власності (винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, зазначення (вказівки) походження товару, фірмові найменування); 2) об'єкти авторського права і суміжних прав (літературні твори, твори мистецтва, комп'ютерні програми, бази даних, виконання творів, фонограми і відеограми, програми організацій мовлення) та 3) інші об'єкти права інтелектуальної власності (сорти рослин, породи тварин, топографії інтегральних мікросхем тощо). Акцентуємо більше уваги на особливостях охорони окремих з них.

Охорона *промислової власності* в Співтоваристві посідає важливе місце у боротьбі з перешкодами для вільного руху товарів і послуг. Чільне місце за своїм науково-технічним та інноваційним значенням посідають винаходи. Історія правової охорони цих об'єктів промислової власності у Європі перевищує сторічний період. Під *винаходом* розуміється результат творчої діяльності людини в будь-якій сфері технології. Об'єктом винаходу може бути пристрій, речовина, штам мікроорганізму (клітини) або певний технічний процес чи спосіб. Умовами патентоздатності винаходу згідно законодавства європейських держав є наявність новизни, винахідницького рівня і промислової придатності. У “Зеленій книзі”, яку Комісія видала у липні 1995 р., порушується питання про необхідність застосування на загальноєвропейському рівні категорії “*корисна модель*”, яка передбачає правову охорону винаходів, що не є особливо новаторськими [2]. На сучасному етапі Комісією розроблений і переданий на розгляд Парламенту і Ради проект Директиви про гармонізацію національних законодавств держав-членів щодо корисної моделі і створення систем охорони цих об'єктів у законодавствах Великобританії, Швеції і Люксембурга.

Правова охорона винаходів і корисних моделей як і їх реєстрація здійснюється у відповідності з національними законодавствами. У частині країн ЄС реєстрація винаходів здійснюється лише після експертизи по суті, яка розглядає винахід на предмет відповідності критеріям охороноздатності. Внаслідок цього видача патенту суттєво утруднюється через тривалу і досить дорогу процедуру, але власники отримують охоронний документ, який має значну економічну цінність і який третій стороні нелегко анулювати в судовому порядку. До цієї групи країн належать Великобританія, Ірландія, Німеччина, Австрія, Нідерланди, країни Північної Європи [4].

Інша група країн здійснює реєстрацію винаходів після простої формальної експертизи. Ця процедура прискорена і дешева, але видані патенти залишаються “слабкими” і можуть бути легко анульовані внаслідок судового позову. До таких країн відносяться Італія, Іспанія, Португалія, Греція, Бельгія, Люксембург, а також Туреччина [4]. Патентне право нових країн-членів ЄС зорієнтоване переважно на норми країн першої групи.

Значно спрощує процедуру реєстрації прав на винахід і корисну модель Європейська патентна конвенція, яка вступила в силу 1 жовтня 1977 р. Відповідно до умов Конвенції з 1 квітня 1978 р. розпочала свою роботу Європейська патентна організація (ЄПО), яка дає

заявникам можливість отримати *європейський патент*, про що йшлося вище. Слід лише відмітити, що з початку свого існування ЄПО видала понад мільйон патентів. В останні роки надходження заявок сягають 160000 на рік. Кількість одиниць патентної документації, що зберігається у фондах відомства досягла 32 млн [4].

Важливо зазначити, що починаючи ще з 70-х років у ЄС ведеться мова про створення *єдиного патенту ЄС*, який би діяв на території усіх держав-членів Співтовариства. Важливим кроком у цьому напрямі стало прийняття Комісією у 1997 р. Зеленої книги, присвяченої патенту Співтовариства і патентній системі у Європі. Але через ряд труднощів, одним з основних серед яких є питання мов патентних документів, ідеї, закладені у Зеленій книзі, ще не знайшли загальноєвропейського визнання у вигляді прийнятої Радою ЄС Регуляції. Як тільки на рівні Ради буде досягнута згода щодо створення патенту ЄС передбачається, що Європейська Комісія буде представляти Європейське Співтовариство в Адміністративній Раді ЄПО, де вона матиме статус аналогічний до статусу інших держав-учасниць Європейської патентної конвенції [4]. В разі успішного вирішення цього питання заявник матиме три альтернативи набуття прав на винахід: подати до ЄПО заявку на патент ЄС, що діє в усіх країнах-членах ЄС, або подати до ЄПО заявку на європейський патент із зазначенням лише тих країн, в яких він бажає отримати охорону, або ж звернутися безпосередньо до національних патентних відомств окремих держав.

Промисловий зразок розглядається як результат творчої діяльності людини в галузі художнього конструювання і являє собою сукупність ознак, що визначають оригінальність зовнішнього вигляду товару. Єдину правову охорону промислових зразків на території ЄС забезпечує прийнята за пропозицією Європейської Комісії Радою ЄС Регуляція щодо промислових зразків Співтовариства від 12 грудня 2001 р. Це дає змогу господарюючим суб'єктам набувати прав на промисловий зразок шляхом здійснення єдиної процедури і отримання єдиного охоронного документу (патенту), що діє на території усіх країн-членів ЄС. Реєстрацію і надання охоронних документів на ці об'єкти здійснює Управління гармонізації внутрішнього ринку.

Під *торговою маркою* Співтовариства розуміють позначення з будь-яких графічних знаків, слів, включаючи прізвища, рисунків, цифр, які, таким чином, відрізняють товари та послуги одних осіб від товарів та послуг інших осіб. Використання зареєстрованої торгової марки Співтовариства вказує на відповідність товарів стандартам ЄС і всі країни-члени повинні допускати на свою територію будь-який товар, що має маркування ЄС.

Зареєстрована відповідно до умов, визначених у Регуляції Ради ЄС від 23 грудня 1993 р., торгова марка Співтовариства забезпечує однакову охорону на території усього Євросоюзу, і досягти цього можна за допомогою єдиної процедури. Торгова марка Співтовариства реєструється на строк десять років, який може продовжуватись на інший десятирічний період необмежену кількість разів. З 2004 р. рішенням Ради ЄС зняті будь-які обмеження щодо національної приналежності заявників. Будь-яка особа, фізична чи юридична, може стати власником торгової марки Співтовариства. Територія, на яку поширюється чинність торгової марки ЄС розширюється з розширенням самого Співтовариства.

Реєстрацію, надання та продовження охоронних документів на торгову марку ЄС здійснює Управління гармонізації внутрішнього ринку, про яке йшлося вище. Кількість заявок на реєстрацію торгової марки ЄС нестабільно але постійно зростає. Так, у 2002, 2003 та 2004 рр. загальна приблизна кількість поданих заявок становила відповідно 45000, 57500 і 58000 [7, 9]. Загальна кількість зареєстрованих торгових марок ЄС з моменту початку роботи Управління (з 1996 р.) на кінець 2005 р. сягає майже 300 тис. Охорона торгової марки по усій території ЄС посилюється існуванням квазі-судових органів – Апеляційних комітетів Управління гармонізації внутрішнього ринку – рішення яких можуть бути оскаржені у Європейському Суді [2].

Єдині умови правової охорони на усій території ЄС передбачені також для створених селекційною працею людини *сортів рослин*. Юридичну базу для цього становить Регуляція

Бояр А. О. Єдина політика ЄС у сфері інтелектуальної власності: передумови, формування системи, проблеми і перспективи // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. Економічні науки. – № 1. – С. 277–284.

Ради ЄС про впровадження режиму охорони нових сортів рослин Співтовариства № 2100/94 від 27 липня 1994 р.

Охорона зазначень походження товарів у ЄС здійснюється відповідно до прийнятої Радою Регуляції № 2081/92 від 14 липня 1992 р. щодо охорони географічних зазначень і вказівок походження товарів. Під *географічним зазначенням походження товару* прийнято розуміти назву географічного місця, яке вживається для позначення товару, що походить із цього місця та має певні властивості, зумовлені характерними для даного географічного місця природними умовами чи людським фактором.

На рівні Співтовариства передбачена також єдина правова охорона *топографій інтегральних мікросхем*. Забезпечити охорону цих об'єктів покликана Директива Ради ЄС № 87/54/ЕЕС від 16 грудня 1986 р. щодо правової охорони топографій напівпровідникових виробів [10]. Під топографією інтегральної мікросхеми розуміється зафіксоване на матеріальному носії просторово-геометричне розміщення сукупності елементів мікросхеми та з'єднань між ними.

Об'єкти авторського права та суміжних прав поділяються на дві групи – власне *об'єкти авторського права*: твори літератури і мистецтва, комп'ютерні програми, компіляції (бази) даних і *об'єкти, суміжні з авторськими правами*, до яких відносяться виконання творів, фонограми і відеограми, програми (передачі) організацій мовлення. Охорона авторського права і суміжних прав здійснюється відповідно до національних законодавств країн-членів ЄС. У той же час елементи єдиної європейської політики суттєво відчутні у цій сфері також.

Так, у 1980 р. Європейською Комісією було ухвалено Зелену книгу щодо авторського права і нових викликів у технології. На її основі у 1990 р. затверджено план дій у відповідних сферах, результатом чого стало прийняття Радою ЄС ряду директив, а саме Директиви № 91/250/ЕЕС від 14 травня 1991 р. щодо правової охорони комп'ютерних програм, Директиви № 92/100/ЕЕС від 19 листопада 1992 р. щодо прав оренди і позички в сфері авторського права і суміжних прав, Директиви № 93/83/ЕЕС від 27 вересня 1993 р. щодо встановлення певних правил в сфері авторського права і суміжних прав стосовно супутникового і кабельного мовлення, Директиви № 93/98/ЕЕС від 29 жовтня 1993 р. щодо гармонізації терміну правової охорони авторського права і суміжних прав, а також Директиви № 96/9/ЕС від 11 березня 1996 р. щодо правової охорони баз даних [10]. Відповідно до норм, встановлених Директивою № 93/98/ЕЕС, починаючи з 1 липня 1995 р. майнові права на усі об'єкти авторського права на території ЄС охороняються протягом усього життя автора і 70 років після його смерті. Охорона майнових прав на об'єкти суміжного права передбачена на протязі 50 років після першого здійснення чи виробництва [5].

У 1996 р. Комісія прийняла *другу Зелену книгу* про авторське право і суміжні права у інформаційному суспільстві. Книга пропонує законодавчі ініціативи, які допоможуть створити єдині ефективні правила охорони авторських і суміжних прав в усьому Співтоваристві в контексті підвищення ефективності функціонування спільного ринку ЄС. 22 травня 2001 р. Парламентом і Радою була прийнята Директива 2001/29/ЕС щодо гармонізації окремих аспектів авторського права і суміжних прав у інформаційному суспільстві, яка покликана забезпечити виконання цілей і завдань, поставлених новою Зеленою книгою. Законодавство ЄС у сфері авторського права і суміжних прав розвиватиметься також під впливом положень нових договорів ВОІВ у цій сфері, а саме Договору про авторське право та Договору про виконання і фонограми, які Співтовариство ратифікувало у 2000 р.

Важливе значення щодо охорони авторських прав має Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів (1886 р.), членами якої є більше 150 країн світу, в тому числі усі країни-члени ЄС. Відповідно до цієї Конвенції, авторські права на твір, створений у одній з країн-членів Бернського Союзу, набуваються в усіх інших країнах Союзу без виконання будь-яких формальностей і охороняються у інших країнах так, як охороняються там твори своїх громадян.

Поряд з величезним соціальним, культурним і моральним значенням системи охорони авторського права та суміжних прав, вона відіграє ще й вагомий економічний ролі. У країнах

Європи у структурі господарства прийнято виділяти так звану *галузь копірайту*, яка являє собою економічний вимір системи охорони авторського права та суміжних прав у цих державах. Рівень розвитку цієї галузі виступає прямим індикатором рівня розвитку пост-індустріальних інформаційних суспільств. За оцінками експертів галузь копірайту у 2000 р. привнесла в економіку ЄС-15 більш, ніж 1200 млрд євро, створила близько 450 млрд євро доданої вартості (5,3% доданої вартості ЄС), створила близько 5,2 млн робочих місць (3,1% усіх зайнятих ЄС) [9].

Звичайно, інтереси ЄС не концентруються виключно у внутрішній сфері, але й мають чітку *міжнародну спрямованість* (другий – зовнішній вектор політики ЄС в сфері інтелектуальної власності). Процеси швидкої інтернаціоналізації та глобалізації світової економіки обумовлюють активну участь Співтовариства у формуванні ефективної системи охорони прав інтелектуальної власності в усьому світі.

Починаючи з 70-х років починає практикуватись представлення Європейською Комісією узгодженої позиції Співтовариства під час переговорів у Всесвітній організації інтелектуальної власності (ВОІВ) і у Світовій організації торгівлі (СОТ) та бере свій початок співпраця з цими потужними міжнародними організаціями. Як приклад можна назвати участь Головного управління Європейської Комісії з питань внутрішнього ринку в переговорах ВОІВ щодо укладення таких міжнародних договорів як Гаагська угода про міжнародну реєстрацію промислових зразків, Протокол до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків, Договір ВОІВ про авторське право, Договір ВОІВ про виконання і фонограми тощо.

ЄС також бере участь у засіданнях Генеральної асамблеї ВОІВ та здійснює інші форми співпраці з цією спеціалізованою організацією ООН з метою забезпечення ефективного захисту прав інтелектуальної власності громадян та підприємств країн ЄС в третіх країнах.

Європейська Комісія відіграє провідну роль у діяльності СОТ, зокрема у імплементації однієї з її найбільш інноваційних угод – Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності – TRIPS (з англ.: Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights). У червні 2004 року Комісія організувала конференцію “TRIPS – через десять років”, де обговорювались основні досягнення і проблеми в сфері становлення єдиного світового режиму охорони прав інтелектуальної власності.

1 жовтня 2004 року вступив в силу договір, згідно якого ЄС приєднався до Протоколу Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію товарних знаків, прийнятої у Мадриді 27 червня 1989 р. [7]. Цей договір став знаменним з двох причин. *По-перше*, він став першим договором ВОІВ, до якого приєднався Європейський Союз як міжнаціональне утворення, що виступає від імені усіх країн-членів. *По-друге*, підписання такої угоди дає змогу власникам (заявникам) прав на торгову марку ЄС подавати також заявку на міжнародну охорону їх торгової марки в інших країнах-учасниках (усіх чи на вибір) Протоколу Мадридської угоди. З іншої сторони, власники прав на торгові марки третіх країн, зареєстровані в рамках Мадридського Протоколу, можуть подавати заявки на включення їх в єдину систему охорони торгових марок ЄС.

Система охорони прав інтелектуальної власності у ЄС зазнає постійних удосконалень і доповнень. *Важливими питаннями*, які виносяться на порядок денний *європейського сьогоднішнього* є:

- 1) подальше зближення і гармонізація національних законодавств в сфері охорони прав інтелектуальної власності;
- 2) впровадження єдиного патенту Співтовариства;
- 3) боротьба з присутністю на ринку ЄС контрафактної продукції;
- 4) спрощення правил виданчі охоронних документів;
- 5) адаптація систем охорони прав інтелектуальної власності нових країн-членів ЄС та країн-кандидатів до норм і стандартів ЄС;
- 6) патентування окремих об'єктів права інтелектуальної власності (наприклад, винаходів, пов'язаних з комп'ютерним програмуванням, результатів генної інженерії тощо);

- 7) удосконалення системи управління правами суб'єктів авторського права (в тому числі колективного управління) та ліцензування (передачі) прав копірайту.

Певні проблемні аспекти закономірно виникають в процесі еволюції єдиної політики ЄС у сфері охорони прав інтелектуальної власності. Не дивлячись на це, вона є однією з найбільш дієвих і ефективних у світі, гармонійно поєднується з процесами розвитку єдиного ринку, підвищення динамізму та конкурентноздатності економіки ЄС, формування пост-індустріального інформаційного суспільства з високим ступенем інноваційної та інвестиційної привабливості.

У контексті інтересів України співпраця з країнами-членами ЄС в сфері інтелектуальної власності є невід'ємною складовою курсу на європейську інтеграцію нашої держави. Подальший розвиток українського законодавства вимагає глибокого вивчення і врахування більш як сторічного досвіду країн Європи у формуванні права інтелектуальної власності. Важливим кроком у цьому напрямі могло б стати приєднання нашої держави до Європейської патентної конвенції. Україна, як європейська держава, має всі підстави для приєднання до цієї угоди, але для цього необхідно, щоб Адміністративна Рада Європейської патентної організації надала відповідне запрошення.

Література

1. Бондаренко С.В. Авторське право і суміжні права: навчальний посібник. – К.: Ін-т інтел. власн. і права, 2004. – 260 с.
2. Муссіс Н. Вступ до Європейського Союзу. Право, економіка, політика. 2. Спільний ринок. / Пер. з англ. Під ред. Шниркова О.І., Дайнеко В.В. – К.: ЦЕС, ІМВ, ВЦ “Київський університет”, 1999. – 60 с.
3. Промова Комісара з питань внутрішнього ринку Ф. Болкештейна “Охорона промислової власності у Європі та її місце у світі” на конференції Управління торгової марки в Аліканте, 29 травня 2000.
4. Скордамалья В. Право інтелектуальної власності ЄС: Навч. посіб. – К.: ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка, 2004. – 156 с.
5. Татам А. Право Європейського Союзу: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Переклад з англ. – К.: “Абрис”, 1998. – 424 с.
6. Цибульов П.М. Основи інтелектуальної власності / Навчальний посібник. – К.: Ін-т інтел. власн. і права, 2005. – 108 с.
7. Industrial property: European Community joins international trademark treaty // European Commission Press Release. IP/04/771. – 21st June, 2004. Web: <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/04/771>
8. Office of the Harmonization in the Internal Market. Final report for 2003. – Alicante (Spain), 2003. – 38 p.
9. The contribution of copyright and related rights to the European economy. Final report prepared for European Commission Directorate General – Internal Market / Conducted and written by Picard R.G., Toivonen T.E., Grönlund M. – Turku: Media Group, BRDC, Turku School of Economics and Business Administration, 2003.
10. <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26021.htm>

Адреса для листування:
вул. Винниченка, 28/204,
м. Луцьк, 43000.

Подано до редколегії 27.01.2006 р.